

Jonathan Pool

esperanto öğrenelim

Jonathan Pool

ESPERANTO ÖĞRENELİM

Habora Kitabevi
Beyaz Saray, No. 31
Beyazıt, İstanbul

ÖNSÖZ

Esperanto nedir: Esperanto uluslar arası kullanılan bir dildir. Yarattıcısı, doktor Ludvig Zamenhof'tur. Zamenhof bu dili yıllarca deneyip olgunlaştırdıktan sonra 1887 yılında Polonya'da kitan halinde bastırmıştır. Dilin özellikleri kolaylığı, tarafsızlığı ve kullanışlı olmasıdır.

Esperanto kolaydır: Kuralları küçük bir kitabın birkaç sayfasında gösterilebilecek kadar az ve basittir. Yazılışı tamamen düzenlidir (her harfin tek sesi, her sesin tek harfi vardır). Sözcükleri akıl yoluyla türetilir. Söyle ki, bir sözcük ezberlemekle aşağı yukarı on sözcük öğrenilir. Dolayısıyla Esperanto, öbür dilleri öğrenmek için harcanan zamanın hemen hemen onda biri kadar zamanda öğrenilir.

Esperanto tarafsızdır: Herhangi bir politikayla ilgisi yoktur. Hiç bir ulusun ana dili olmadığı için, herhangi birinin lehinde ya da aleyhinde değildir. Esperanto, güçlü devletlerin, zayıf devletleri öğrenmeye zorladıkları bir dil de değildir. Esperanto, herkesin eşit koşullar altında öğrenebileceği ve uluslararası ilişkiler için kullanabileceği bir dildir.

Esperanto kullanışlıdır: Bu dili aşağı yukarı bir milyon kişi bilir ve bu sayı her yıl artmaktadır. Dünyanın her tarafında konuşan bulunabilir. Bu dille uluslararası genel ve bilimsel kongreler sık sık yapılmaktadır. Öğretmenler, doktorlar, yazarlar, öğrenciler, gençler gibi grupların kendi Esperanto dernekleri vardır. Birçok radyo istasyonları Esperanto ile yayın yapmakta ve yine aynı dille yazılan yüz kadar dergi dünyanın çeşitli yerlerinde çıkarılmaktadır. Şimdi Esperanto ile yazılmış kitapların sayısı on bin cildi bulmuştur. Her hafta bir-iki yeni kitap, gerek telif olarak, gerekse başka dillerden çevirilerek yayınlanmakta ve bu yayınların bazılarında UNESCO dahi mali yardım yapmaktadır. Bütün bu yararlarından başka (birçok deneyin gösterdiği gibi) bu dili bilmek başka dillerin öğrenilmesini de kolaylaştırmaktadır.

KİTABIN AMACI

Amaç, ana dilini iyi bilen Türk aydınlarının Esperanto dilini en kısa zamanda öğrenebilmelerini sağlamaktır. Türkçe gramerini iyi bilmeyenler, bu kitabın özetli anlatılışını güç bulacaklardır. Onlar için daha doğal ve uzun bir yolla öğreten bir kitap gerekirse de şimdiye dek öyle bir kitap Türkler için yazılmamıştır.

Bu kitap altı bölümden meydana gelmiştir:

- 1 - Yazılışı ve okunuşu
- 2 - Sözcük yapımı
- 3 - Cümle kuruluşu
- 4 - Okuma
- 5 - Türkçe-Esperanto sözlük
- 6 - Esperanto-Türkçe sözlük

İlk üç bölümü temel öğretici kısımdır. Öğrenenin bilgisini denetlemesi için bol alıştırmaya vardır. Bir alıştırmayı yapmadan önce, onunla ilgili açıklamaları ve örnekleri yalnız bir kez okumayıp, iki üç kez dikkatle incelerseniz, alıştırmayı daha kolay, çalışmanızı daha da verimli bulursunuz. Bütün alıştırmaların cevapları, üçüncü bölümün arkasında bulunmaktadır. Son üç bölümle ilgili açıklamalar her bölümün önsözünde bulunmaktadır.

Şimdiki durumda teksir olan bu kitap sadece bir denemedir. Sonra basılı olarak yeniden yayınlanıp yayınlanmayacağı, sayın okurların ilgi ve kanısına bağlıdır. Yayınlanırsa da, bu denemede bulunan yanlışların düzeltilmesi ve eksikliklerin tamamlanması yalnız okurların yardımıyla mümkündür. Okurların düşüncelerini bildirmeleri ve fazla bilgi edinebilmeleri amacıyla dördüncü bölümün sonunda bir fiş bulunmaktadır.

Göndereceğiniz fişler için şimdiden teşekkür ederim.

Jonathan Pool
Habora Kitabevi eliyle
Beyaz Saray, No. 31
Beyazıt, İstanbul
1966

Not. Kitabımın çıkarılması için yardım ve eleştirmeler yapan İstanbul ve Nevşehir'deki arkadaşlarımla öğrencilerimin hepsine teşekkür ederim.

BİRİNCİ BÖLÜM: YAZILIŞI VE OKUNUŞU

Alfabesi 28 harften meydana gelmektedir:

A B C Ĉ D E F G Ĝ H Ĥ I J Ĵ K L M N O P R SŜ T U Ŭ V Z
a b c ĉ d e f g ĝ h ĥ i j ĵ k l m n o p r s ŝ t u ŭ v z

Aşağıda gösterilen harfler hariç, her harfin sesi Türkçede olduğu gibidir.

Esperanto harf: _____	Türkçe okunuşu: _____	Esperanto harf: _____	Türkçe okunuşu: _____
c	ts	ĥ	h ile k arasında; Orta Anadolu'luların "uzak" (uzakh) taki k, Almanca "Bach" taki ch
ĉ	ç	ŭ	"havuz"daki yumuşak v, İngilizce w
ĝ	c	v	"evvel"deki sert vv, Arapça ve İngilizcedeki v, Almanca-daki w
j	y		
ĵ	j		
s	ş		

Vurgu, son heceden önceki hecede yapılır. Örneğin: bona (iyi), familio (aile), libro (kitap), telefoni (telefon etmek) sözcükleri sanki Türkçeymiş gibi okunur, yalnız vurgu, altında çizgi bulunan hecelerde yapılır.

Esperanto sözcük: Türkçe okunuşu ve vurgusu:

peco (parça)	<u>petso</u>
feliĉa (mutlu)	<u>feliĉa</u>
paĝo (sayfa)	<u>paco</u>
muroj (duvarlar)	<u>muroy</u>
aĵo (şey)	<u>aĵo</u>
tuŝi (dokunmak)	<u>tuŝi</u>
morgaŭ (yarın)	<u>morgav</u>
lavi (yıkamak)	<u>lavvi</u>

ALİŞTİRMA 1

Aşağıdaki sözcüklerin Türkçe okunuşlarını yazınız, vurgulu heceleri altında çizgi çizerek gösteriniz.

Esperanto sözcük: Türkçe okunuşu ve vurgusu:

1. papero (kâğıt)
2. ĵurnalo (gazete)
3. afiŝo (afiş)
4. oficejo (yazıhane)
5. klaĉi (dedikodu yapmak)
6. vidi (görmek)
7. aŭ (ya da, yoksa)
8. leĝo (kanun)
9. tria (üçüncü)

İKİNCİ BÖLÜM: SÖZCÜK YAPIMI

ZAMİRLER

mi - ben	ni - biz
vi - sen, siz	ili - onlar
li - o (erkek)	oni - biri, insanlar (belli olmayan kişi yahut da kişiler)
âi - o (kız)	
âi - o (şey)	

FIİLLER

Fiiller "-i" ile biter. Örnek:

paroli - konuşmak

Fiil çekimi için "-i" ekini kaldırıp, başka ekleri takarız:

"-is" geçmiş zamanı yapar,
"-as" şimdiki zamanı yapar,
"-os" gelecek zamanı yapar. Örnekler:

Mi parolis. - Konuştum, Konuşuyordum.
Mi parolas. - Konuşuyorum.
Mi parolos. - Konuşacağım.
Vi parolis. - Konuştun(uz), Konuşuyordun(uz).
Vi parolas. - Konuşuyorsun(uz).
Vi parolos. - Konuşacaksın(ız).
v.d.
Oni parolis. - Konuştular, Konuşuldu, Konuşuyorlardı,
Konuşuluyordu.
Oni parolas. - Konuşuyorlar, Konuşuluyor.
Oni parolos. - Konuşacaklar, Konuşulacak(tır).
(Fakat konuşan kişiler belirli değildir.)

"-us" farz edilen ya da istenilen, ama gerçekleşmemiş bir olayı gösterir. Genellikle "se" (eğer, ise) ile birlikte kullanılır. Örnekler:

kontenti - memnun olmak
Se vi parolus, ni kontentus. - Konuşsaydınız, memnun olurduk.
riçi - zengin olmak
Se mi riçus! - Keşke zengin olsaydım!

"-u" emir ya da istek gösterir. Örnekler:

Mi parolu. - Konuşayım.
(Vi) parolu. - Konuş(un).
Li parolu. - Konuşsun.
Ni parolu. - Konuşalım.

İSİMLER

İsimler "-o" ile biter. Örnek:

libro - kitap

Bir ismi çoğul yapmak için, "-o" ekinden sonra "-j" ekini takarız.
Örnek:

libroj - kitaplar (Unutmayınız: "j" "y" gibi okunur.)

SIFATLAR

Sıfatlar "-a" ile biter. Örnek:

granda - büyük

Sıfatın nitelediği ya da belirttiği isim çoğul olursa, sıfat da "-j" ekini alır. Örnek:

granda libro - büyük kitap
grandaj libroj - büyük kitaplar

ZARFLAR

Zarflar "-e" ile biter. Örnek:

ofte - sık sık

BASİT (EKSİZ) SÖZCÜKLER

Bağlaçlarla çok kullanılan bir kaç başka sözcük, yukarıda gösterilen "-i", "-o", "-a" ve "-e" çekim eklerinin hiç birisi takılmadan yapılır. Örnekler:

mi - ben
hodiaŭ - bugün
sep - yedi
kial - niçin, neden
pri - hakkında, konusunda
en - içinde, -de
kaj - ve

SÖZCÜK TÜRETİMİ

Bir sözcüğün çekim ekini (örneğin "-i", "-o", "-a") değiştirerek ya da eksiz bir sözcüğe ek takarak yeni anlamda sözcükler yapılır. Bu türetme işleminde sözcüğün kökü (örneğin "parol-", "grand-", "mi") asla değişmez. Örnekler:

paroli - konuşmak:.....parolo - söylev, nutuk, demeç, konuşma
deziri - istemek, dilemek:....deziro - istek, dilek
dormi - uyumak:.....dormo - uyku
vipo - kamçı:.....vipi - kamçılama
truo - delik:.....trui - delmek
nacio - ulus:.....nacia - ulusal
nebulo - sis:.....nebula - sisli
hejmo - ev:.....hejme - evde
bela - güzel:.....bele - güzel şekilde
plumo - dolma kalem:.....plume - dolma kalemle
mateno - sabah:.....matene - sabahleyin
ŝvito - ter:.....ŝviti - terlemek:....ŝvite - terleyerek
anglo - (bir) İngiliz:....angla - İngiliz:....angle - İngilizce
vi - sen, siz:.....via - senin, sizin

sep - yedi:...sepa - yedinci:...sepe - yedinci olarak
kial - niçin, neden (soru):...kialo - sebep, neden (isim)
hodiaŭ - bugün:.....hodiaŭa - bugünkü
pri - hakkında, konusunda:...pria - ilgili, alâkalı

Bu örnekler, Esperanto'yu kolaylaştıran çok önemli bir özelliği gösteriyor. Yukarıda verilen çekim eklerini kullanarak, her kökten en aşağı ikişer üçer sözcük yapabilirsiniz.

ALİŞTİRMA 2

Buraya kadar verilmiş bütün açıklamalar ve örneklerle dayanarak, aşağıdaki boş yerleri doldurunuz.

A. TÜRKÇEYE ÇEVİRİNİZ

1. Ŝi dormis. - _____
2. Mi riĉos. - _____
3. Se ni vipus, li parolus. - _____
4. bela mateno - _____
5. viaĵ plumoj - _____

B. ESPERANTO'YA ÇEVİRİNİZ

1. Terliyorsun(uz). - _____
2. Memnun olalım. - _____
3. bugünkü gazete - _____

C. TÜRKÇEYE ÇEVİRİNİZ

1. veturi - yolculuk yapmak:...veturo - _____
2. literaturo - edebiyat:.....literatura - _____
3. nubo - bulut:.....nuba - _____
4. ridi - gülmek:.....ride - _____
5. martelo - çekiç:.....martele - _____
6. germana - Alman:.....germane - _____
7. ili - onlar:.....ilia - _____
8. unu - bir:....unua - _____:....unue - _____
9. hieraŭ - dün:.....hieraŭa - _____

D. ESPERANTO'YA ÇEVİRİNİZ

1. dinlenmek - ripozi:...dinlenme, istirahat - _____
2. kâr - profito:....kâr etmek - _____:....kârlı - _____
3. tabii - natura:...tabiat - _____:.....tabiatile - _____
4. Türk - turka:.....Türkçe - _____
5. ben - mi:.....benim (bana ait) - _____
6. iki - du:.....ikinci - _____:.....ikinci olarak - _____
7. sonra - post:.....sonraki - _____

YAPIM EKLERİ

Yukarıda türetilmiş sözcükler, çekim eklerinin değişmesi sonucunda meydana gelmiştir. Çekim eklerini takmadan önce, aşağıda harf sırasıyla gösterilen yapım eklerini de köklere takarsak, çok daha çeşitli sözcükler türetebiliriz.

ÖNEKLER

bo- evlilik yüzünden olan akrabalıkları gösterir. Örnek:
patro - baba bopatro - kayınpeder
dis- dağılış gösterir. Örnek:
doni - vermek disdoni - dağıtmak

ek- başlayan ya da ani olayları gösterir. Örnekler:
veturi - yolculuk yapmak ekveturi - yola çıkmak
brili - parlamak ekbrili - (şimşek gibi) çakmak
eks- bir mevki ya da durumdan ayrılmış olanları gösterir. Örnek:
ministro - bakan eksministro - sabık bakan
fi- çok fena görülen, nefret edilen şeyler ve insanları gösterir.
Örnekler:

gazeto - mecmua figazeto - açık saçık mecmua
homo - insan fihomo - rezil insan
ge- ekiyle hem erkek hem de dişinin bir tek sözcüğe dahil olduğu
bildirilir. Örnek:

patro - baba gepatroj - ebeveyn, ana baba
mal- bir sözcüğün tam karşısını yapar. Örnekler:

helpi - yardım etmek malhelpi - engel olmak
antaŭ - önünde malantaŭ - arkasında
mis- hatalar ve yanlışlıkları gösterir. Örnek:

kalkuli - hesaplamak miskalkuli - yanlış hesaplamak
pra- eski ya da ilkel şeyler ve kuşakları gösterir. Örnek:
avo - dede praavo - dedenin babası
prapraavo - dedenin dedesi

re- "tekrar" ya da "geri" anlamına gelir. Örnekler:
legi - okumak relegi - tekrar okumak
iri - gitmek reiri - geri dönmek

ALİŞTIRMA 3

Yukarıdaki açıklama ve örneklere dayanarak aşağıdaki boşlukları
doldurunuz.

A

1. frato - erkek kardeş	bofrato - _____
2. semi - (tohum) ekmek	dissemi - _____
3. paroli - konuşmak	ekparoli - _____
4. oficio - subay	eksoficio - _____
5. vorto - kelime	fivorto - _____
6. edzo - koca	geedzoj - _____
7. bela - güzel	malbela - _____
8. uzo - kullanma	misuzo - _____
9. doni - vermek	redoni - _____

B

1. koca - edzo	boşanmış adam - _____
2. kapatmak - fermi	açmak - _____

SONEKLER

- aĉ aşağı kalite gösterir. Örnek:
domo - ev domaĉo - gecekondü
-ad sürüp giden ya da tekrarlanan olayları gösterir. Örnek:
agi - hareket etmek, iş yapmak
ago - (bir) hareket, iş, eylem
agado - (devamlı) hareket, faaliyet
-aĵ somut (müşahhas) maddeler ve şeyleri gösterir, hayvanların da
etini adlandırır. Örnekler:
resti - kalmak restaĵo - kalıntı
ŝafo - koyun ŝafaĵo - koyun eti